

Vývoj hospodářské politiky ve 20. století

Vývoj hospodářské politiky ve 20. století

– obsah

- první polovina 20. století
- Letá prosperity (1951-1970)
- Krize (1971-1979)
- Neokonzervativní obrat (1980-1989)
- Dekáda změn (1990-2000)

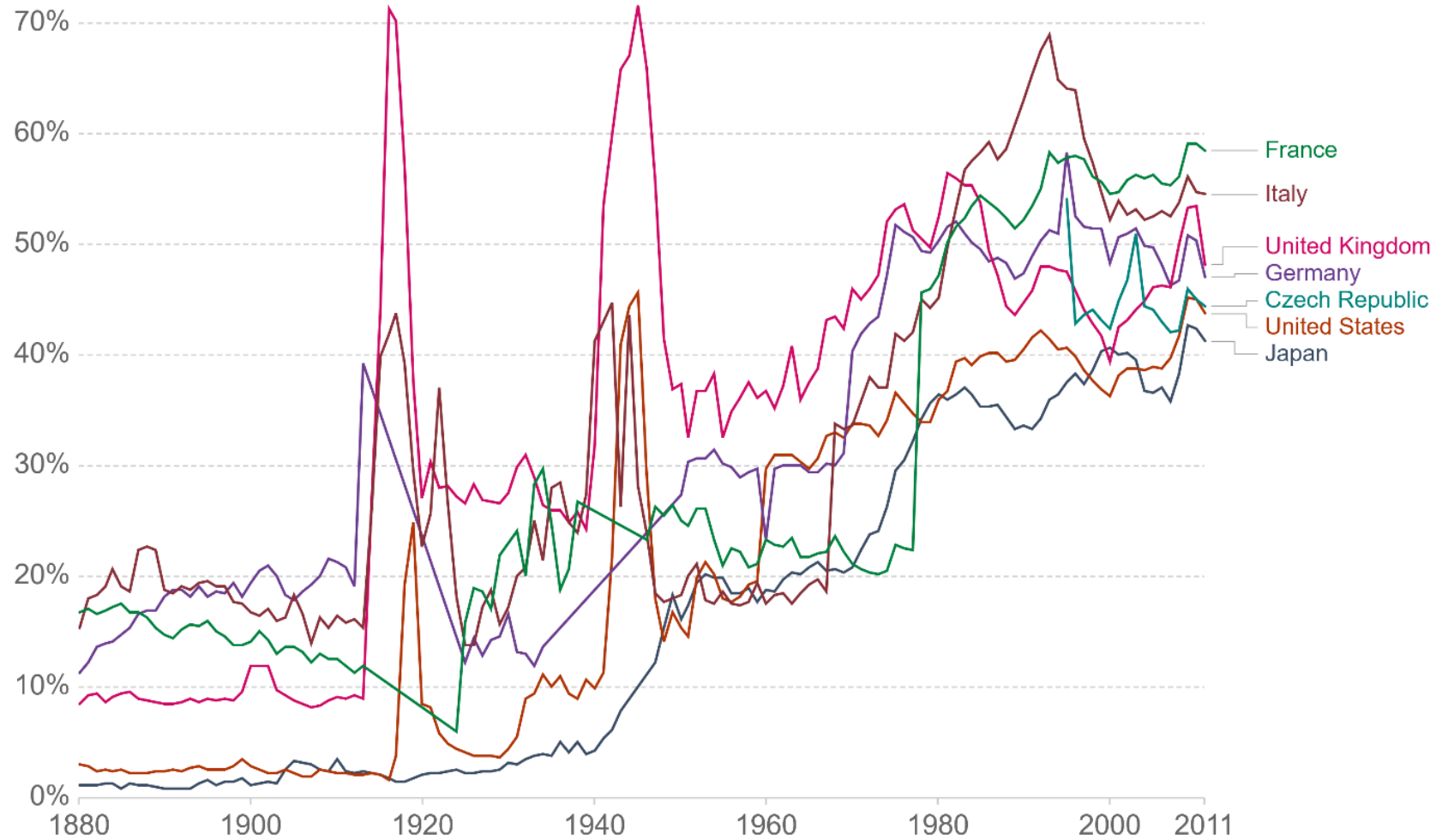
– cíl

- Jak se vyvíjel přístup státu k ekonomice?
- Jaká měla vliv fiskální a monetární politika?

Období před 1. světovou válkou

- „Zlatý věk“
- vysoký ekonomický růst
- liberalizovaný zahraniční obchod
- zlatý standard (hlavní úlohu hrála Velká Británie) => stabilní prostředí
- omezená role státu v ekonomice

Vládní výdaje vybraných zemí

Růst HDP mezi 1900 a 1913

Země	HDP (1900)	HDP (1913)	změna
Rakousko	4 594	5 523	20%
Belgie	5 947	6 727	13%
České země	2 756	3 341	21%
Francie	4 584	5 555	21%
Německo	4 758	5 815	22%
Indie	955	1 073	12%
Itálie	3 264	4 057	24%
Japonsko	2 123	2 431	15%
Nizozemí	5 306	6 454	22%
Velká Británie	7 594	8 212	8%
USA	8 038	10 108	26%

Ceny jsou v USD v cenách 2011

Co přinesla 1. světová válka

- přechod hospodářství na válečnou výrobu a její poválečné opuštění (spojené s poklesem HDP a růstem U)
- během války opuštění zlatého standardu => inflace (někdy hyperinflace); postupný návrat ke zlatému standardu (s problémy)
- postupné hospodářské oživení během 20. let

Index spotřebitelských cen 1918-1926 (1914 = 100)

Země	1918	1920	1922	1924	1926
Německo	304	990	14 602	128	141
Francie	213	371	315	395	560
Švédsko	219	269	198	174	173
Velká Británie	200	248	181	176	171

Pozn.: Německo v roce 1923: 15 437 mld.

Československo

– vyspělá, industrializovaná ekonomika

– kapitál často v německých rukách

– měnová politika

– Alois Rašín

– 1919: měnová reforma

– deflační měnová politika

– cíl: stabilita měny; v roce 1929 oficiálně ukotvena ke zlatu

– úspěšná druhá polovina 20. let

Rok	Ceny (1914=100)	Kurz k CHF	Vývoz (mld. Kč)	Nezaměstnaní (tis.)
1921	1 674	6,5	29,2	72
1922	976	6,89	19,5	127
1923	958	6,00	13,8	207
1924	1014	6,58	17,0	97

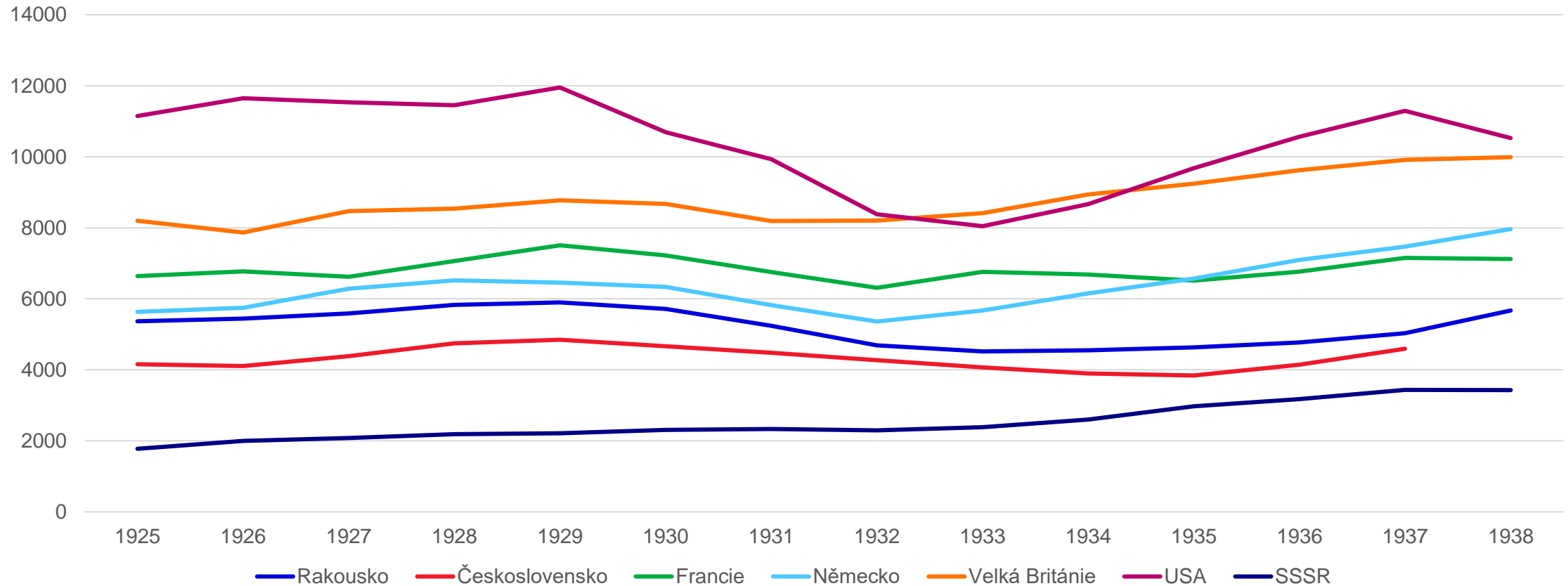
Velká deprese

- začátek: 1929 propad cen akcií na burze
- pokles spotřeby, investic, krachy bank
- americké stahování investic + omezení obchodu přeneslo krizi do Evropy
- reakce hospodářské politiky
 - omezené vládní aktivity (víra s sebeozdravné schopnosti ekonomiky), ale nárůst vládních výdajů + deficitů
 - měnová politika: FED nereagoval (1931 dokonce zvýšil sazby), nedodal bankovnímu systému likviditu

Velká deprese

- 1933: New Deal (Roosevelt, USA)
 - bankovní prázdniny
 - opuštění zlatého standardu
 - reforma FEDu
 - program na vytváření pracovních míst
 - strukturální programy pro zemědělství a průmysl
 - regulace konkurence, cenotvorby a produkce
 - v zemědělství snaha o poklesu produkce (vybíjení stád, zaorávání osevních ploch)
 - zavedení dávek v nezaměstnanosti a starobních důchodů

Vývoj HDP/os. 1925-1938 v USD cenách 2011

Velká deprese

Země	ekonomické dno	kumulativní pokles
Rakousko	1933	-23%
Belgie	1932	-9%
Československo	1935	-21%
Francie	1935	-13%
Německo	1932	-17%
Itálie	1934	-9%
Nizozemí	1934	-16%
Velká Británie	1932	-6%
USA	1933	-33%
SSSR	ekonomika rostla	

Velká deprese – Německo

- 1932:
 - nezaměstnanost 30 %
 - pokles cen o 26 %
- 1933: zmocňovací zákon umožňoval Hitlerovi vládnout bez účasti Reichstagu
- centrálně řízená ekonomika (vznikala postupně do roku 1938)
 - centrální bilanční plán (čtyřleté)
 - pevné ceny
 - nucená kartelizace
 - snaha o autarkní politiku (soběstačnost)
 - výrobní prostředky zůstaly v soukromých rukách
- expanzivní fiskální politika
- měnová politika
 - monetizace vládních deficitů
 - do konce 30. let však docházelo k poklesu růstu peněžní zásoby
 - později potlačená inflace

FIGURE 1
PERCENTAGE UNEMPLOYMENT

Velká deprese – Československo

- přišla později, ale pokles byl hluboký a dlouhý
- ČSR malá otevřená ekonomika
- 1933:
 - průmyslová výroba nižší o 40 %
 - zahraniční obchod nižší o 71 %
- 1934/1935 dno
 - kumulativní pokles 21 %
 - U: 42 tisíc => 640-740 tisíc

Velká deprese – Československo

– měnová politika

- setrvávání na zlatém standardu => deflace v průměru 5 % ročně
- 1934: devalvace

– fiskální politika

- zvýšení podpory v nezaměstnanosti
- veřejné práce (např. silniční fond)
- zvyšování daní (snaha udržet vyrovnaný státní rozpočet)

Velká deprese – Československo

Rok	Příjmy	Výdaje	Saldo
1929	10 540	10 275	265
1930	9 702	9 928	-226
1931	10 291	12 260	-1 969
1932	10 088	10 258	-170
1933	8 081	9 588	-1 507
1934	8 175	8 880	-705
1935	8 442	10 098	-1 656
1936	7 554	9 134	-1 760
1937	8 970	8 961	9

Státní rozpočet (v milionech Kč)
Němcová (2017)

Ekonomické důsledky 2. světové války

- přechod hospodářství na válečnou ekonomiku a její poválečné opuštění (spojené s poklesem HDP a růstem U)
- poválečná obnova motivována snahou vyvarovat se chybám po 1. sv. válce
- Marshallův plán ekonomické pomoci
- zvýšení vládních výdajů
- znárodňování i v nesocialistických zemí
- rozdělení Evropy

Ekonomické důsledky 2. světové války

- Bretton-Woodský měnový systém
 - 1944-1971
 - modifikovaný zlatý standard
 - systém fixních kurzů vázaných na dolar
 - dolar směnitelná za zlato
 - vytvořen MMF a Světová banka

Léta prosperity (1951-1970)

- dominantní pozice USA
- vysoký růst produktivity
- výrazné snížení nezaměstnanost
- v UK a USA rozvoj keynesiánské hospodářské politiky
 - ovlivňování AD
 - snaha o řízení Phillipsovy křivky
- rozvoj sociálních programů => vznik států blahobytu
- ekonomické plánování

New Economics

- USA, 60. léta
- praktické uplatnění keynesiánských myšlenek
- stimulace AD skrze veřejné výdaj, daňové úlevy a nízké úrokové sazby
- hospodářská politika: zdroj stabilizace ekonomiky a trvalého ekonomického růstu
- rozšíření sociální politiky
- na konci 60. let počínající problémy s inflací

Stop-go policy

- Velká Británie 50. a 60. léta
- keynesiánské řízení agregátní poptávky
 - fiskální politika: hlavní nástroj
 - monetární politika: podpůrná role
 - udržování nízkých úrokových sazeb

Německý hospodářský zázrak a Erhardova reforma

- freiburská škola => ordoliberalismus
- Erhardova reforma
 - měnová reforma
 - reforma bankovní soustavy
 - přechod k tržní ekonomice
- sociálně tržní hospodářství
 - konkurence
 - stabilní měnový systém zajištěný centrální bankou
 - sociální řád založený na průběžně financovaném penzijním systému

Německý hospodářský zázrak a Erhardova reforma

– monetární politika

- nezávislá CB (Bundesbanka)
- diskreční
- základní nástroj: diskontní sazba
- cíl: cenová a měnová stabilita (zkušenosti s hyperinflací)

– fiskální politika

- primárním cílem nebyla stabilizace ekonomického cyklu
- cíl: stimulace akumulace soukromého kapitálu
- snižování daní
- obvykle přebytkové nebo vyrovnané rozpočty

Německý hospodářský zázrak – výsledky

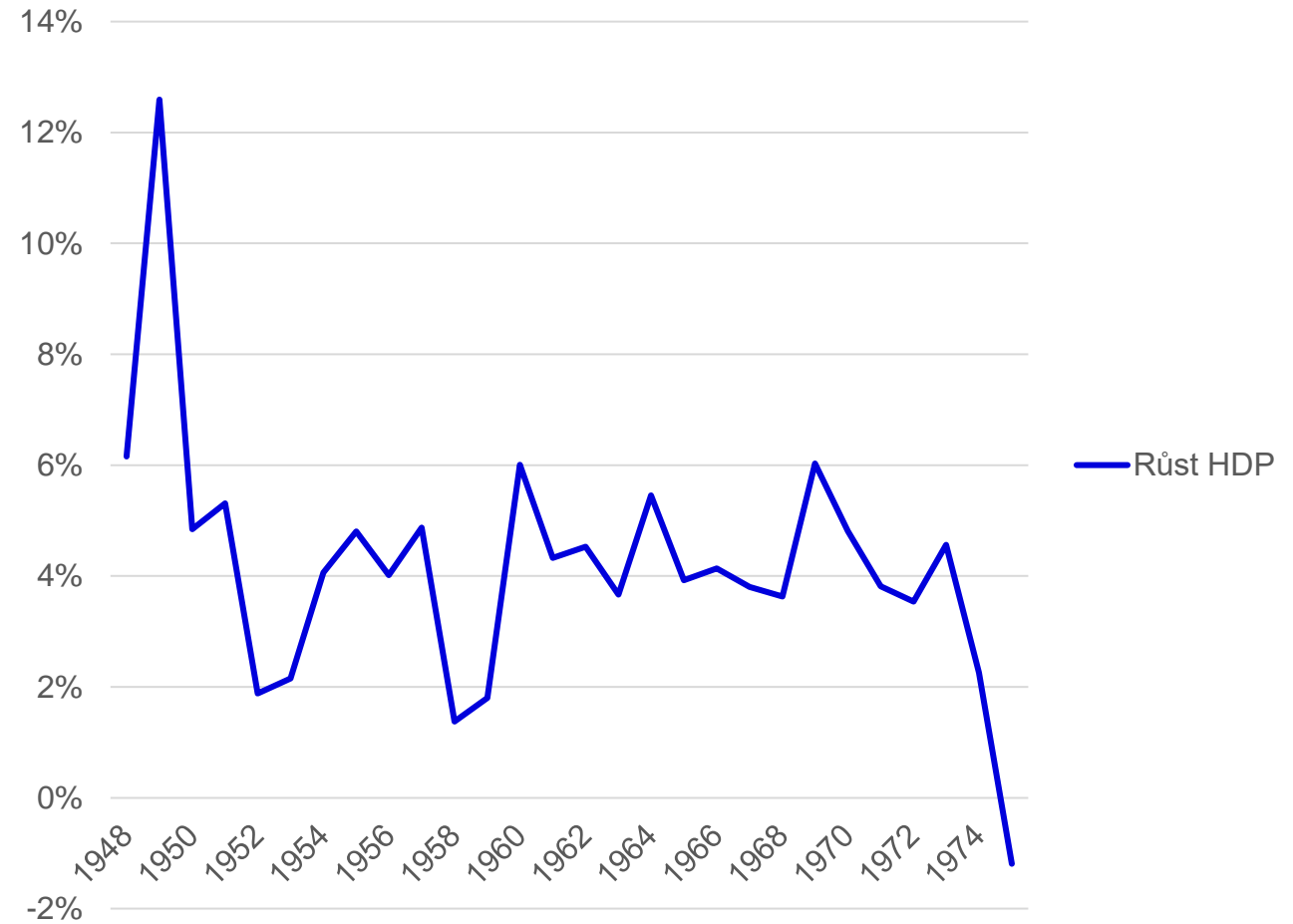
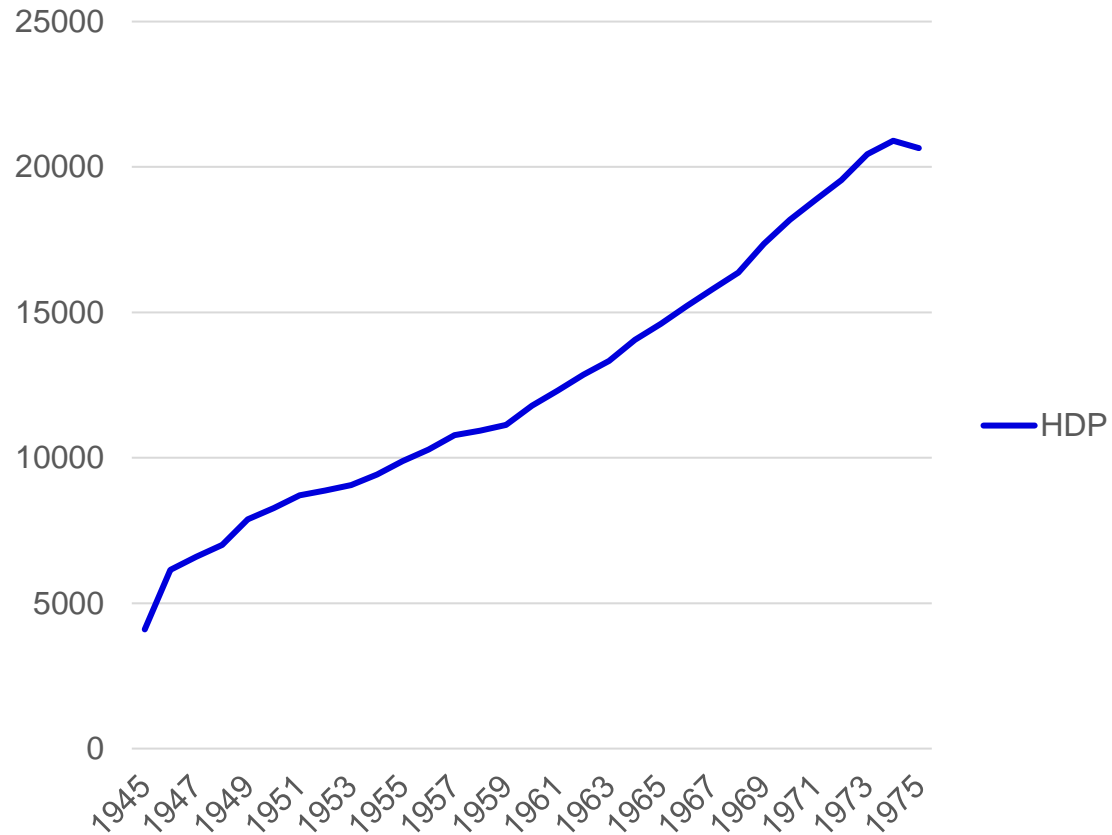
- vysoké růsty HDP
- nízká nezaměstnanost
- růst produktivity práce
- stabilní cenová hladina

Ukazatel	1949-1954	1954-1959	1960-1963
Průměrný růst HDP	8,4	6,6	7,6

Les Trente Glorieuses (třicet báječných let)

- Francie (1945-1975)
- období dynamického ekonomického růstu, růst produktivity práce
- indikativní plánování
 - redukuje nejistotu v ekonomice díky vyhlášení cílů hospodářské politiky
 - soukromý sektor existuje a není k plnění plánu násilně nucen
 - vytváření národních šampionů
- iniciace procesu evropské integrace
- měnová politika
 - podřízena cílům indikativního plánování
 - snaha o podporu příjmů nebo stimulace hospodářského růstu
- období ukončeno ropnými šoky

Les Trente Glorieuses – výsledky

Krize (1971-1979)

- přehřívání ekonomiky => růst inflace (inflace přetrvávala po celá 70. léta)
- ropné šoky (1973, 1979) => stagflace (vysoká inflace, pokles HDP, růst U)
- neúčinná keynesiánská politika
- měnový systém
 - 1971: zrušení směnitelnosti dolaru za zlato
 - přechod na plovoucí kurzy

Vybrané ekonomické ukazatele USA

Ukazatel	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Růst HDP	0,2	3,4	5,3	5,8	-0,5	-0,2	5,3	4,6	5,6	3,2
Inflace	5,3	5,0	4,3	5,6	9,0	9,4	5,8	6,4	7,0	8,3
Nezaměstnanost	4,9	5,9	5,6	4,6	5,6	8,5	7,7	7,1	6,0	5,8
Saldo rozpočtu	-0,3	-2,1	-2,0	-1,1	-0,4	-3,4	-4,2	-2,8	-2,7	-1,6

Vybrané ekonomické ukazatele Velké Británie

Ukazatel	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Růst HDP	2,0	1,7	2,8	7,4	-1,5	-0,8	2,6	2,6	2,9	2,8
Inflace	6,5	9,2	7,5	9,1	15,9	24,1	16,6	15,9	8,2	13,4
Nezaměstnanost	2,6	3,4	3,7	2,69	2,6	4,0	5,4	5,8	5,8	5,4

Neokonzervativní obrat (1980-1989)

- Ronald Reagan, Margaret Thatcherová
- příklon k myšlenkám volného trhu
 - snižování daní
 - privatizace
 - deregulace
 - omezování státních zásahů do ekonomiky
 - snižování veřejných výdajů
- monetární politika
 - přestala být podřízenou fiskální politice
 - CB dostávaly větší nezávislost
 - boj proti inflaci
 - přistoupilo se k regulaci peněžní zásoby

Neokonzervativní obrat (1980-1989)

- 1982-1983: citelná recese (spojena s monetární restrikcí)
- inflaci se podařilo dostat pod kontrolu

Reaganomika

– fiskální politika

- redukce vládních výdajů, omezení státní regulace, snížení daní
- vysoké deficity státního rozpočtu

– měnová politika

- snaha o snižování inflace
- omezování tempa růstu peněžních agregátů
- cíl: růst peněžního agregátu M1; od října 1982 implicitní cílování úrokových sazeb

– sociální politika

- snížení sociálních dávek, omezení se na garanci záchranné sociální sítě
- nárůst nerovnosti

Reaganomika - výsledky

Ukazatel	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Růst HDP	1,1	4,2	5,0	4,5	4,2	4,2	3,4	4,1	3,5	1,9
Inflace	9,9	8,3	7,0	6,0	5,4	4,9	2,7	3,4	3,8	3,9
Nezaměstnanost	7,8	7,2	6,6	6,4	6,0	5,6	6,2	5,5	5,3	5,6
Saldo rozpočtu	-2,6	-4,0	-6,0	-4,8	-5,2	-5,0	-3,2	-3,1	-2,9	-3,8
Federální dluh	32,6	35,2	39,9	40,7	43,9	48,1	50,5	51,9	53,1	55,9

Thatcherismus

- prioritou hospodářské politiky: neinflační vývoj
- omezení role státu, deregulace, privatizace
- fiskální politika
 - přestala být nástrojem ovlivňování agregátní poptávky
 - plánované snižování vládních výdajů se dařilo realizovat jen pozvolna
 - snížení daňového zatížení
- monetární politika
 - postupné snižování růstu peněžní zásoby (M3)
 - snaha snížit inflační očekávání
 - vysoké úrokové sazby => apreciacie libry => zhoršení konkurenceschopnosti exportu => pokles HDP a nárůst U
 - od 1985 cílování měnového kurzu

Thatcherismus – výsledky

Ukazatel	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Růst HDP	2,8	-2,0	-1,2	1,7	3,8	1,8	3,8	3,6	4,4	4,7	2,1
Inflace	13,4	18,0	11,9	8,6	4,5	5,0	6,0	3,4	4,2	4,9	7,8
Nezaměstnanost	4,0	4,8	7,9	9,5	10,5	10,7	10,9	11,8	10,3	8,3	6,4
Saldo rozpočtu	-3,8	-2,6	-3,4	-2,8	-2,7	-3,3	-2,9	-2,3	-2,1	-1,2	0,7

Dekáda změn (1990-2000)

- rozpad socialistického bloku
 - liberalizace, deregulace, privatizace
 - spojeno s krátkodobým propadem ekonomického výkonu (J-křivka)
 - příliv zahraničních investic

Transformace československé (české) ekonomiky

- 1990:
 - umožněno podnikání
 - oddělení centrální banky od komerčních bank (státem vlastněných)
- 1991:
 - hlavní reformní rok
 - liberalizace cen, zahraničního obchodu
 - zavedení směnitelnosti koruny
 - počátek privatizace
- Fiskální politika
 - snaha o vyrovnané rozpočty
- Měnová politika
 - cílování měnového kurzu

Transformace československé (české) ekonomiky – výsledky

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Změna HDP	1,4	-1,2	-11,6	-0,5	0,1	2,2	5,9	4,2
Inflace	1,4	9,7	52,0	11,1	20,8	9,9	9,6	8,9
Nezaměstnanost		0,7	4,1	2,6	4,3	4,3	4,0	3,9

MUNI
ECON